

AZ ALKOTÁS KORSZAKA KÖVETKEZIK

KULTÚRPOLITIKAI VITA

Új narratívára van szükség a jobboldali kultúrpolitikában – ebben egyetértettek vitánk résztvevői: Békés Márton történész, Csejtei Dezső filozófiatörténész, L. Simon László, az Országgyűlés kulturális bizottságának alelnöke.

■ *A Fidesz–KDNP tavaszi, immár harmadik kétharmados választási győzelme után robbant ki és azóta is tart a kultúrpolitikai vita. Hogy vonnák le ennek a tanulságait?*

Békés Márton: A tavaszi választások eredménye alapján a jobboldal elérkezett ahhoz a határhoz, amely után már Orbán-korszakról beszélhetünk, hiszen a miniszterelnök immár három egymást követő parlamenti cikluson keresztül tudja kormányozni az országot. A kérdés ebben a helyzetben az, hogy ehhez képest a jobboldal kultúrpolitikai súlya miért mindössze egyharmadot tesz ki a kulturális térben. Ezen a mostani intézményi struktúra, amely a kormány jóvoltából teljesnek mondható, nem képes változtatni, mert nem ez a dolga. Csakis a jobboldali kulturális közeg szereplőinek minőségi alkotásai alakíthatják át ezt a helyzetet.

Csejtei Dezső: Messzebből kezdeném. Szerintem a felvilágosodástól nyolc-tíz nemzedéken keresztül tartotta magát az a tétel, hogy állandóan „fejlődünk”, állandóan „haladunk előre”. Ezek a gondolatok sokakban természetessé váltak, de mára e gondolatok hitele megkérdőjeleződött. A feladat tehát nem kisebb, mint egy új narratívát teremteni. A magyarországi kultúrharc ennek a sakkjátszónak egy mezője, a jelentőségét abban látom, hogy benne van az új narratíva győzelmének a lehetősége. A kiindulópont az, hogy egy kritikai számvetésre mindenképpen szükség van arról, hová is jutott a felvilágosodás óta a világ.

L. Simon László: Az a kultúrpolitikai vita, amely a jobboldali sajtóban az elmúlt hónapokban lezajlott, sajnos nem ebben a dimenzióban, hanem sokkal alacsonyabb színvonalon mozog. Egy új narratíva kialakítása teljesen jogos igény, hiszen olyan súlyú technológiai változások elején vagyunk, amelyek

még az ember biológiai átalakulását is magukban hordozhatják. A narratíva átalakításának minden egyes vetülete kulturális is, legyen szó a XX. század nagy fordulópontjairól, az I. és a II. világháborúról, Trianonról, a kommunizmusról vagy épp a rendszerváltoztatás értékeléséről. Szerintem ez az átértékelési folyamat részben már zajlik is.

– *S kellően átütő erejű?*

L. S. L.: Remélem, az lesz, de ne felejtjük el, hogy ez egy óriási intellektuális kihívás. Azonban a tavasz óta zajló hazai „kultúrvida” nem erről szól, és valójában nem is ennyire érdekes. Igaz, a fontosságát nem vonom kétségbe, hiszen számos adósságunkra joggal mutatott rá.

B. M.: Politikai és kulturális szempontból is alacsony színvonalú, amikor egyes jobboldali orgánumok ugyanazt a minit követik, amelybe egykor az SZDSZ is belebukott. Az nem az újságíró feladata, hogy leváltasson egy intézményvezetőt vagy egy kormánybiztost. Az egyiket, Prőhle Gergelyt sikerült „kivonni a forgalomból”, meneszteni a Petőfi Irodalmi Múzeum éléről, a másikat, Andy Vajnáat még nem, és nagyon remélem, hogy nem is fog sikerülni. Az okos, kimért kritikát helyénvalónak tartom, de az egyáltalán nem elfogadható, hogy egy kormánypárti lapban tendenciózusan, a fejüket követelve írjanak cikkeket a kulturális terület vezetőivel szemben. Főleg úgy, hogy az elmúlt nyolc évben, a Vajna-korszakban háromszáz nemzetközi filmdíj került magyar alkotókhoz, ami kimagasló teljesítmény.

– *A Hunyadi-film tervezett forgatókönyvének a kritikáját is ebbe a kategóriába sorolja?*

B. M.: Igen. Egy komoly történelmi produkció megalkotásához türelemre, kiérlelt gondolatokra van szükség. És ennek

a lehetőségét meg kell hagyni az alkotóknak. Megengedhetetlen, hogy rögtön rájuk gyútsuk a házat, miközben épp csak elkezdődött a munka.

– Azt kizárják, hogy ezen cikkek mögött a jobbító szándék húzódik meg?

B. M.: Sajnos az említett cikkek stílusa, megfogalmazása nem ezt az érzetet erősíti bennem.

L. S. L.: Osztom Marci álláspontját. Lehet, hogy a szerzők jobbító szándékkal ragadtak tollat, ezt nem vonom kétségbe. De a megszületett írások sokkal inkább megosztottságot szültek. Sajnos a saját táboron belül hihetetlen sérelmekhez vezettek ezek a cikkek. És a megtépzott, szinte a teljes arzenáljától megfosztott ellenzék ennek nagyon örül. Valóban nem lenne szerencsés, ha a polgári értelmiségiek Konrád Györgyék hibájába esnének. Ők mindenféle demokratikus felhatalmazás nél-

kül szóltak bele a nagypolitikába, például abba, hogy ki lehet a baloldali miniszterelnök-jelöltje. Persze a jobboldali értelmiségiek ugyanezt Orbán Viktorral az egyénisége miatt nem tudják megtenni, de miért ne próbálkoznának államtitkári, kormánybiztosi vagy épp múzeumigazgatói szinten? Ez nagyon veszélyes játék. A PIM éléről végül távozott Pröhle Gergely. Ezt, úgy tűnik, ők érték el. De egyelőre a biztos utód hiányában megelőzte a kocsi a lovat. Látjuk, hogy a nemzeti oldal micsoda káderhiánnyal küzd, ám eközben rátermett, értelmes embereket likvidálna néhány jobboldali újságíró.

– De mindezek ellenére a jobboldalon nem jogos-e a türelmetlenség a kultúrpolitikai változtatások terén?

L. S. L.: Van alapja a türelmetlenségnek, de nem ártana először is tisztázni, hogy mi az, amit számonkérünk a kormányzati politikán. A Fidesz minden kulturális infrastrukturális le- ➤

hetőséget megteremtett. A Magyar Művészeti Akadémia működése erre a legjobb példa.

– *Állami támogatásban részesíteni azokat, akik az első adandó alkalommal, egy külföldi díjátadón belerúgnak a kormányba? Nem jogos ebben az esetben a felháborodás?*

L. S. L.: Természetesen vannak morális határok abban, hogy egy alkotó meddig mehet el, hazánk gyalázása megengedhetetlen. Az általam rendezőként sokra tartott Enyedi Ildikó például úgy állította be a hazáját, mintha itt nem lenne demokrácia és sajtószabadság, ami hazugság. Ilyen bírálatoknak is megvannak a maguk felületei, de az nem a berlini Arany Medve díjátadó ünnepe.

Nagyon fontos kitétel azonban, hogy a pénzt az állam nem azért adja a művészeknek, hogy befogja a szájukat, hanem azért, hogy értékes műveket hozzanak létre. Az, hogy egy baloldali rendezőnek milyen megnyilvánulásai vannak, nem hiszem, hogy másokat megakadályoz abban, hogy remekműveket tegyenek le az asztalra, s ők is részesüljenek az állami támogatásban. Azt pedig méltányolniuk kellene a velünk szimpatizáló újságíróknak, hogy vannak folyamatok, amelyek kifejezetten lassan mennek végbe. Jogos felvetés, hogy az egyetemi világban, a művészeti képzésben vagy épp a Magyar Tudományos Akadémián az elmúlt nyolc évben kevés dolog változott, és valóban nagyobb kreativitással kellett volna működnünk ezeken a területeken. De mi nem vagyunk kommunisták, itt nem diktatúra van, hanem a demokratikus szabályok érvényesülnek, és mi demokraták vagyunk. S azt se felejtjük el: 2010-ben onnan indultunk, hogy a csőd szélén állt az ország, tehát nem a kultúrpolitika volt a kormányzati cselekvés fókuszában. Most viszont már más a helyzet, a gazdasági és politikai stabilitás adott, a következő években nagyon sok dolgot végig tudunk majd vinni ezen a területen is.

Cs. D.: Szerintem viszont elsősorban a hasznosság szempontjából kell értékelni ezeket a cikkeket. Vidéki egyetemi tanárként olvasva a Magyar Időkben megjelent cikksorozatot, az összefüggéseket, a budapesti kulturális élet belső mozgásait, nagyon sok dologgal nem voltam tisztában. Nekem Bayer Zsolt és Szakács Árpád írásainak a 95 százaléka – például a filmművészet, a színházak, a könyvkiadás területéről – újdonságként hatott.

L. S. L.: Viszont olyan dolgokat is számonkértek a kormányon, amelyekben az nem volt illetékes.

B. M.: A jobboldali kulturális újságírás a baloldali-liberális oldalhoz hasonlóan politikai logikát követ. Lassan ki kellene lépni ebből. A minap láttam a Budapesti Operettszínházban a Luxemburg grófja című klasszikus nagyoperett-előadást,

amelyben számos oda nem illő, aktuálpolitikai, kormánykritikus – diktatúrázós, négyszáz óra túlórázós – kiszólás volt. Ezzel élvezhetetlenné tették a darabot, az adott napnak szólt mindez, tehát a kulturális produktum lényegét, örökérvényűségét tették tönkre. A tanulság ebből, hogy aktuálpolitikai hozzáállással nem lehet nagy művet alkotni. Schmidt Mária vagy épp Vidnyánszky Attila nem aktuálpolitikizál a Terror Háza Múzeumban és a Nemzeti Színházban, hanem örök érvényű tartalomra törekszik. A távolabbi idősfélnak mindig fontosabbnak kell lennie egy alkotó számára. Sajnos az aktuálpolitikai dzsungelharc nagyon sok energiát elvisz az alkotástól, ahelyett, hogy a saját, meglévő produktumainkat erősítsen a saját közegünkben.

– *A baloldalnak a kultúra maradt meg szinte egyedüli területként a politizálásra, és élnek is ezzel az eszközzel.*

B. M.: De ez nem ok arra, hogy a jobboldal is kövesse ezt a logikát. A jobboldali, konzervatív értelmiségnek műveket kellene alkotnia, hiszen képes rá.

Cs. D.: Sajnos elszomorító az a balliberális túlsúly, amely az egyetemeken tapasztalható. Ha a hallgatók állandóan azt hallják a katedráról, hogy nem Heidegger, hanem Foucault volt a XX. század legnagyobb filozófusa, akkor nem fognak kételkedni ebben. Tehát a balliberális narratíva automatikusan öröklődik. Visszatérve a szoroson vett kultúrpolitikához: azt a jobboldali közeget hiányolom, amelyben az alkotók művei visszhangra találhatnának. Ha a médiában, az oktatásban nem teremtjük meg ezt, akkor teljesen felesleges bármiről beszélni, és az alkotásoknak sem lesznek befogadói, értékelői. Ennek megteremtése nem is intézmény kérdése lenne, hanem az akaraté.

B. M.: Ezt a közeget, ezt a szöveget nekünk, a jobboldalnak kellene létrehozunk.

L. S. L.: Nagyon fontos dolgot vetett fel Dezső, a politikus azonban ilyenkor dobja vissza a labdát az őt kritizáló lapoknak. Ők vajon mit tettek azért, hogy megszűnjön a baloldali hegemonia a kultúrában? Az utóbbi évtizedekben ugyanis nem kovácsoltak – divatos kifejezéssel élve – „brandeket” a jobboldali alkotókból. Vajon miért nem? Nekik nincs semmilyen felelősségük ezen a fronton, csak a kormánynak?

B. M.: Szerintem mindenkinek el kell fogadnia végre, hogy győztünk, nem egymással kell bajvívni. A területeket elfoglaltuk, a sáncolás megtörtént, nincs más hátra, mint hogy belakjuk a szállásterületet. A kardokból most ekét kell kovácsolni, és meg kell művelni a földünket. Ez a jobboldal feladata a kultúrában is a következő években, a politikai logikát szerintem mérsékelni kell. Az alkotás korszaka következik.

PINDROCH TAMÁS